

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM

Állam- és Jogtudományi Kar

HABILITÁCIÓS TÉZISEK

Dr. Csatlós Erzsébet

Szeged
2021

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
I. Tudományos munkásság összefoglalása 2012-től	6
1. Az állami szuverenitás és a tengeri területek.....	6
2. Nemzetközi jog hatása a magyar joggyakorlatra	8
3. Az Európai Unió és a közigazgatás	11
3.1. Az EU és a (magyar) közigazgatás kérdései	12
3.1.1. A nemzeti közigazgatás előkészítő-végrehajtó tevékenysége a nemzeti érdek képviselője kapcsán.....	13
3.1.2. Az uniós jog hatása magyar közigazgatásra	14
3.2. A horizontális és vertikális hatósági együttműködési alapvetések az Európai Unió komplex közigazgatási struktúrájában.....	15
3.3. A konzuli védelem európai közigazgatása.....	17
4. Az eredmények rövid összefoglalása	22
II. Tudományos publikációk 2012-től	24
1. Önálló könyv, könyvfejezet.....	24
1.1. Önálló monográfia és kézikönyv.....	24
1.2. Könyvfejezet	24
1.2.1. Magyar nyelvű könyvfejezetek	24
1.2.2. Idegen nyelvű könyvfejezetek	25
1.3. Publikációk konferencia-kötetben	26
1.3.1. Magyar nyelvű publikációk konferencia-kötetben.....	26
1.3.2. Idegen nyelvű publikációk konferencia-kötetben	27
2. Önálló szerzői teljesítménynek minősülő kritikai kiadás, forráskiadás, kom- mentár	27
2.1. Enciklopédia szócikk	27
2.2. Konferencia-szervezések és abból szerkesztett munkák.....	28
2.3. Recenzió	28
3. Tanulmány, cikk.....	28
3.1. Magyar nyelvű tanulmányok	28
3.2. Idegen nyelvű tanulmányok.....	30
3.2.1. Magyarországon megjelent idegen nyelvű tanulmányok	30
3.2.2. Külföldön megjelent idegen nyelvű tanulmányok.....	31

4. Tankönyv, felsőoktatási jegyzet	32
4.1. Önálló tankönyv	32
4.2. Tankönyv-fejezet	32
4.3. Jegyzet	32
5. E-tananyag	32
6. Egyéb	33
III. ELŐADÁSOK ÉS KÜLFÖLDI VENDÉGOKTATÁSOK 2012-TŐL	34
IV. MTMT KÖZLEMÉNY ÉS IDÉZŐ ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZAT 2009-TŐL	38

BEVEZETÉS

Az érdeklődési területem alapvetően a nemzetközi jog és az Európai Unió jogához húz, ezért a kutatásaimat a jogi alaptanulmányaim lezárását követően a nemzetközi jog világában kezdtem meg.

A doktori tanulmányaimat 2008-ban kezdtem meg, és a doktori fokozat megszerzéséhez vezető hároméves doktori iskolai képzési időszakban a szűkebb kutatási területemhez a tér-terület témakörön belül az állami szuverenitás vizsgálata tartozott. Doktori kutatásaim során Északi-sarkvidék nemzetközi jogi státuszát igyekeztem meghatározni. Ezzel párhuzamosan az Európai Unió közös kül-és biztonságpolitikájával először az Arktisszal való kapcsolat okán, majd mélyebben elsősorban a harmadik államok területén végzett műveletek kapcsán foglalkoztam.

A doktori értekezésemet – Az Arktisz nemzetközi jogi helyzete címmel – 2011 októberében védtem meg. Ezen időszakot követően alapvetően az alábbi témakörökkel foglalkoztam bővebben:

- az állami szuverenitás és a tengerjog kapcsolata;
- a nemzetközi jog hatása a magyar joggyakorlatra nézve;
- az Európai Unió és a közigazgatás kapcsolódása, különös tekintettel a hatósági együttműködésekre.

Valamennyi terület közös eleme a nemzetközi, illetve Európa-jogi elem. A közigazgatási jog irányába 2014-ben fordultam, miután a Közigazgatási Jogi és Pénzügyi Jogi Tanszék (később Közigazgatási Jogi Tanszék, jelenleg: Közjogi Intézet) munkatársa lettem.

Ekkortól a kutatásaim elsősorban a *három jogterület metszetére* fókuszálnak. Igyekszem a közigazgatási jogot a nemzetközi jog és az uniós jog prizmáján keresztül vizsgálni, és ebből eredően olyan eredményekkel hozzájárulni a jogtudomány és a jogirodalom fejlesztéséhez, valamint a hallgatók oktatásához, amelyek egyedivé teszik a munkásságomat.

I. TUDOMÁNYOS MUNKÁSSÁG ÖSSZEFOGLALÁSA 2012-TŐL

1. AZ ÁLLAMI SZUVERENITÁS ÉS A TENGERI TERÜLETEK

A doktori disszertáció védését közvetlenül követő időszakban a kutatási tevékenységemet olyan témák feldolgozásával folytattam, amelyek az állami szuverenitás-gyakorlás és a nemzetközi együttműködés olyan területeire fókuszálnak, amelyek a tengerjogot, és tágabb összefüggésben a tér-terület témakörét érintik. Nem egy tipikus kutatási terület a magyar szakirodalomban, így a tanulmányaim egy-egy konkrét probléma elemzésén kívül dogmatikai és jogintézmény-szabályozási kérdésekben hiánypótló forrásoknak tekinthetők.

Elméleti megalapozásként a *tengerjog történetével* foglalkoztam, különösen a tengerjog atyjának tartott Grotius téziseivel. Nevéhez számos koncepciót kapcsolunk, így a nyílt tengerek szabadságának elvét is, amely a mai nemzetközi jog egyik alappillére is képezi, és amelyet számos szakirodalmi hivatkozás az 1609-ben megjelent, *Mare liberum sive de iure quod batavis competit ad indica* viselő munkájából eredeztet. Kevésbé közismert azonban a kor tengerjoga, illetve azok a körülmények, amelyek között a mű megszületett, így gyakran téves következtetéseket vonnak le Grotius nyílt tengerek szabadságáról vallott gondolataiból. A tanulmányom célja volt, hogy ezeket a hiányokat a magyar szakirodalomban pótolja, és átfogóbb képet adjon Grotius korának tengerjogáról, az 1609-es művének jelentőségéről, annak korabeli megítéléséről, valamint hatásáról.

Az állami fenségjogok gyakorlásának kérdése a tengeri terület vonatkozásában a mai napig viták forrása. Ekképpen a környezetvédelem és a gazdasági kiaknázásokhoz kapcsolódó érdekek ütköztetésének területét tovább árnyalják az állami hatalomgyakorlás kérdőjelei.

A doktori értekezés tárgya adta az alapot ahhoz, hogy a magyar szakirodalomban elsőként foglalkozzák az Északi-sarkvidéket követően a Déli-sarkvidéket övező szuverenitási kérdésekkel. A tengerjog valamennyi területe vitákkal övezett, kezdve azzal, hogy elfogadjuk-e univerzális szokásjogi szabályoknak az 1982-es montego bay-i egyezményt, de még igenlő válasz esetén is számos olyan jogi helyzet van, amelyre analógia útján is nehéz jogi állásfoglalást adni.

Az *Antarktisz*, a hatodik kontinens térsége több, mint 50 éve a tudományos célú békés együttműködés színtere, ahol sikerült elejét venni annak, hogy az utolsó kontinent is felosszák egymás között az államok. Az elmúlt években azonban olyan változások zajlanak a tengerjog világában, amelyek egyre inkább rávilágítanak az Antarktisz jogi helyzetével kapcsolatos problémákra, az Antarktisi Szerződési Rendszer fehér foltjaira, amelyek szükségképpen cselekvésre és szükség esetén revízióra készítetik a szerződő feleket. Ismét előtérbe kerül az a kérdés, amelyet 1959-ben – szó szerint – jegeltek: ki lehet jogosult a területe

felett rendelkezni. Az egyéni érdekeket akkor sikerült a nemzetközi együttműködés érdekében háttérbe szorítani, a végleges döntést azonban az Antarktiszi Szerződés sokat emlegetett IV. cikke is csak elodázta, meg nem oldotta: az egykoron területi igényrel bíró államok az igényekről nem lemondtak, hanem moratóriumot vezettek be. Emellett azonban olyan erős jogosítványokat kaptak az Antarktiszt érintő döntések meghozatala során, hogy gyakorlatilag így is ők – habár közösen – irányítják a térség sorsát. Napjainkban a tengerjogi zónák, leginkább a kontinentális talpzat kérdése, valamint a területen történtek feletti joghatóság gyakorlása olyan komplex problémák, amelyek az 1959-es elvek újragondolását és elemzését követelik meg. A kutatásom során ezeket vettem számba és elemeztem a jelenkor irányadó nemzetközi jogi instrumentumai alapján; elsősorban nemzetközi együttműködésben megvalósuló környezetvédelmi rezsim fenntartása mellett voksolva.

A tengerjog másik vitatott területe, amely az Antarktiszi jogállása kapcsán is felmerült: az *emberiség közös örökségének koncepciója*. Koncepció, amely elnevezést tekintve él, ám szabályozás kérdésében következtetésekre alapozhatunk, nem minősíthető ugyanis sem *res communis*, sem *res nullius* kategóriaként. Az ide tartozó két klasszikus terület összehasonlítása végett együttműködtem a világűr jogi helyzetét kutató Mihálka Györggyel, én pedig a tengerfenékre nézve igyekeztem az aktuális kérdésekben állást foglalni, miután a dogmatikai alapokat és a jogi keretrendszert igyekeztünk meghatározni. *De facto* rendelkezések hiányában ugyanis a két terület szabályozásának gyökerét kellett feltárni, és a jelenlegi gyakorlati megvalósítás fényében levezetni, hogy mit is takar maga a jogintézmény. A legfontosabb különbségtétel a világörökséggel összefüggésben teendő. Az emberiség közös öröksége ugyanis az állami szuverenitáson kívül esik, míg világörökség az államterület része. A kulturális örökségvédelem esetében is van egy közös, államok feletti szervezet, sőt, pénzügyi alap is, de a rendelkezések végrehajtása, a tényleges védelmi funkció gyakorlása annak az államnak a feladata, amelynek a területén az adott világörökség található.

Ennek okán kifejezetten elemzést igényelt a tengerfenéken előforduló gyakori jelenség: a *hajóroncs*. A víz alatti régészet az archeológia tudományának is a legfiatalabb ága, a technikai fejlődés pedig nemcsak a tengerfenék kiaknázása irányába nyit egyre szélesebb utat, hanem a nemzetközi közjogi és magánjogi kérdésekkel átszőtt hajóroncsmentésnek is. Emiatt elemeztem a hajóroncsok jogi helyzetét, eredményeimet több tanulmányban publikáltam.

A hullámsírban fekvő roncsokra vonatkozó joganyag meglehetősen sokrétű, hiszen egyszerre vonatkozik rá több jogág szabálya is. Érinti a polgári jog a tulajdoni kérdések, illetve a mentéskor létrejövő kötelelem miatt; a nemzetközi magánjog az akkor, amikor a vélelmezett tulajdonos és a megtaláló vagy a mentést végző állampolgársága, honossága nem esik egybe, illetve a kollízió feloldását követően ismét a belső joghoz vezet vissza, valamint a nemzetközi közjog a védelmi célú szabályozás szintjeként, amely a roncsok régészeti jelentőségéből kiindulva az emberiség érdekében a kulturális védelmet jelenti tulajdonviszonytól függetlenül. Az elsüllyedt hajók sokszor évtizedekig, évszázadokig feküdtek háborítatlanul a tengerfenéken, az utóbbi időszak technikai fejlődésének hála azonban egyre gyakrabban sikerül lokalizálni egy-egy roncsot, illetve felszínre hozni annak rakományát,

illetve bizonyos esetekben magát a roncsot is. A közelmúltban elsüllyedt hajók esetében az alkalmazandó joganyag kérdése nem okoz szükségszerűen fejtörést, a hosszú idő óta a tenger fenekén nyugvó hajók esetében azonban mindennemű beavatkozás jogi kérdéseket generál. A kutatásaim során az alábbi kérdésekben igyekeztem állást foglalni és alternatív megoldást felállítani: kit illet a megtalált roncs, felderíthető-e az egykori tulajdonos, kinek van joga profitálni például a nagy földrajzi felfedezések idején elsüllyedt spanyol hajók által szállított – és mellesleg Dél-Amerikában összerabolt – aranyból, mennyiben nyit határt a jog egy hullámsír megbolygatásához fűződő etikus érdekeknek, és mit tehet a nemzetközi jog a kulturális értékek megóvása végett. Ez utóbbi kapcsán kiemelt figyelmet szenteltem a Titanicnak: 2012-ben a katasztrófa centenáriuma a roncs jogi helyzetében változást hozott. Ekkortól az UNESCO 2001-es víz alatti kulturális örökség védelem céljából megalkotott egyezmény tárgyi hatálya alá esik, tovább árnyalva az addig sem világos jogi helyzet képét.

A kutatásaim során feltártam, hogy a hajóroncsok jogi helyzetére vonatkozó joganyagot – amelyet a szokásjogban kialakult két ág, a mentési és találási jog kettőse alkot – még mindig nem sikerült univerzális mederbe terelni. Hiába a számos, különböző intenzitású védelmi szabály, ha a tengerjogi kérdések mellett a hajóroncsok jogi helyzete nincs univerzálisan elfogadott normatív keretek közé szorítva. Ilyen feltételek mellett nem csoda, hogy a leggazdagabb államok – és azok tőkével bíró, a kiaknázási munkákhoz szükséges felszereléssel és szakértelemmel bíró társaságai – fognak elsősorban profitálni egy –egy mentési akció sikeréből még akkor is, ha a tevékenységüket elsősorban az emberiség kulturális örökség tekintetében megnyilvánuló érdekeit szem előtt tartva végzik. Ebben tehát párhuzamba állíthatók a tenger gazdasági kiaknázásával, elsősorban a tengerfenék bányászatával kapcsolatos jogi kérdések. Ezek a hajóroncsokhoz képest jóval szabályozottabb képet festenek, mégis megannyi kérdést felvetnek, amelyek a globális közigazgatás témaköre felé visznek tovább, utat nyitva egy újabb potenciális kutatási területnek, ahol a nemzetközi jog és a közigazgatási jog metszetet alkot.

A tér-terület kérdéseit taglaló kutatásaim körében megtiszteltetés volt eleget tenni annak a felkérésnek, amely az Internetes Jogtudományi Enciklopédia *Térség és terület a nemzetközi jogban* című szócikk megírására vonatkozott.

2. NEMZETKÖZI JOG HATÁSA A MAGYAR JOGGYAKORLATRA

A fokozatszerzésemet követő időszakban – 2012-2014 között – tudományos segédmunkatársként a 101463K. számú, Prof. Dr. Blutman László által vezetett OTKA projekt keretében a nemzetközi jogi normák magyar joggyakorlatra vonatkozó hatását vizsgáltam empirikus módszertani eszközökkel.

A kutatás új megközelítést alkalmazott a nemzetközi jog és a magyar jog kapcsolatának elemzésénél. A kutatómunka célja annak bemutatása, hogy a nemzetközi jog érvényesülésének milyen normatív lehetőségei vannak a mai magyar jogban, és ténylegesen miképpen érvényesül a joggyakorlatban. A projekt keretében én a jogi empirikus kutatás módszertani alapjainak és mibenlétének feltárását követően a külföldi szakirodalomból megismert metódusok a magyar sajátosságok fényében való alkalmazhatóságával foglalkoztam. A magyar jogirodalomban ezt az újnak számító módszert alkalmazva, számszerűen mértem fel a nemzetközi jog hatását, egyrészt az alkotmánybíráskodás, másrészt a bírósági jogalkalmazás területén. Egy-egy vizsgálati mintát kiválasztva (a határozatok alapkörpusza), a kutatásom különböző szempontok szerint általános áttekintést ad arról, hogy a minta összes határozatához viszonyítva, a nemzetközi jog milyen szerepet kapott. Olyan kérdésekre kaptunk választ, hogy például az Alkotmánybíróság hányszor idézte az ENSZ Alapokmányt vagy az Európa Tanács ajánlásait, illetve a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) előtt mely nemzetközi szerződések szerepeltek leggyakrabban, vagy hányszor kellett értékelnie az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéleteit.

Blutman Professzor Úr projektjében az alkalmazott új megközelítést elsősorban a szövegempirizmus és jogi korpuszvizsgálat fókuszába állította. A hagyományos hagyatkozás a joggyakorlatra abban áll, hogy valamilyen tudományos tételhez vagy megállapításhoz az elemző a gyakorlatból választ alátámasztó példákat, jó esetben kitérvén az ellenpéldákra is. A jogi korpuszvizsgálat ezzel szemben teljes körű vizsgálatát vállalta fel a joggyakorlatból vett mintának, és egyben elsősorban kvantitatív módszerekkel jellemezte azt, különböző szempontokat alapul véve. Ezt a munkát végeztem el az irányítása alatt, amelynek során végső soron arra a kérdésre kerestem a választ, hogy egy-egy tételt, megállapítást milyen arányban vagy mértékben támogat a joggyakorlat (illetve annak vizsgált szelete).

A szövegempirizmus – nevéből is adódóan – a joggyakorlat (pl. bírósági határozatok), a jogi közbeszéd, az ezeket értékelő tudományos álláspontok által használt terminusok, formulák, szövegrészletek fogalmi-logikai elemzéséből indul ki, és így igyekszik feltárni a gyakorlati problémákat, a gyakorlat esetleges ellentmondásait. A szövegempirizmus abból indul ki, hogy a jogban az elmélet és a jogdogmatika problémái részben a terminus- és fogalomhasználat zavaraiiban gyökereznek, amelyeket előzetesen el kell hárítani. Például, a nemzetközi szerződések „közvetlen alkalmazhatóságát” nem lehet megfelelően elemezni addig, míg fel nem tárjuk, hogy ez a kifejezés egy hibásan alkalmazott metaforán alapul. A szövegempirizmus gyanúval viseltetik a merész következtetéseken alapuló, vagy deduktívan levezetett, vagy egyszerűen intuitíve megfogalmazott általános megállapítások iránt, melyet a jogról, joggyakorlatról tesznek. Ehelyett a joggyakorlat jogszövegeinek elemzésével elmélyíti az analízist, és igyekszik sokrétűen árnyalt képet adni a valós folyamatokról. Így például igyekeztünk feltárni, hogy az egyes nemzetközi jogi normák „általános elismertségére” utalás (aminek a magyar alkotmányi fogalmak elemzése szempontjából is jelentősége van) milyen jellegzetes nyelvi formákban jelennek meg a Nemzetközi Bíróság határozataiban. Ugyanezzel a megközelítéssel, megpróbáltam arra következtetni, hogy az

alkotmánybíróági határozatokban használt nyelvi kifejezések miképpen tükrözik az egyes nemzetközi jogi érvek súlyát a következtetések levonásában. Ennek körében azt is szükséges volt meghatározni, hogy egy-egy nemzetközi jogforrás-fajta elnevezése alatt konkrétan a normák milyen csoportját értjük. Mi összegyűjtöttük azon normákat, melyeket az Állandó Nemzetközi Bíróság és a Nemzetközi Bíróság nemzetközi szokásjogként kezel. Ugyanígy, összehasonlítottuk, hogy az Alkotmánybíróság és a Nemzetközi Bíróság a normák mely körét tekintette eddig nemzetközi *ius cogens*nek.

A kutatás során fontos mérföldkő volt a nemzetközi tapasztalatcsere. Az *Uniwersytet Łódzki* (Lengyelország) által vezetett projekt Közép-Kelet Európa és Oroszország térségére kiterjedve folytatott empirikus vizsgálatot a nemzetközi jog nemzeti jogi gyakorlatban játszott szerepéről. A EUROCORES Programme /ECRP 10/VI *“European Collaborative Research Projects International Law through the National Prism: the Impact of Judicial Dialogue”* című kutatásba bekapcsolódva, Chronowski Nóra és Hoffmann Tamás mellett járultam hozzá a magyar gyakorlat bemutatásához és ismertetéséhez. Az eredményeket a Łódzban megrendezett nemzetközi jogösszehasonlító konferencián ismertettük 2013. április 5-6-án. Az általam tartott előadások lefedték többek között a nemzetközi szokásjog és a nemzetközi bírósági döntések alkalmazásának jogalapját; a nemzetközi bírói fórumok döntéseinek, a nemzetközi szervezetek határozatának és az alapelvek alkalmazásának, valamint a belső jog nemzetközi bírói döntések függvényében való értelmezésének gyakorlatát. A konferencia sikere nyomán 2014. január 9-16. között a kutatás teljes eredményét és tanulságait a Łódzi Egyetemen PhD-képzésben résztvevő hallgatóknak tartott kurzus formájában ismertettem. Az EUROCORES program zárásaként a *Transnational judicial dialogue on international law in Central and Eastern Europe* című kiadvány 2017-ben jelent meg Prof. Dr. Anna Wýrozumska kutatási proketvezető szerkesztésében és a Łódzi Egyetem gondozásában. Ebben két írás kapcsán voltam érintett. Egyrészt az országjelentés társ-szerzője voltam, másrészt egy önálló tanulmányként is megjelent az akkoriban aktuálisnak számító Vajnai-féle vöröscsillag ügyet feldolgozó írásom, amely az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletének a magyar joggyakorlatra vetített hatását mutatja be és elemzi, kiemelve az elégtelen jogalkotói lépéseket. A nemzetközi projekt keretében való együttműködés Chronowski Nórával egy közös munkát is eredményezett, amely a magyar bírósági joggyakorlatra nézve von le következtetéseket a nemzetközi jogi instrumentumok használatának tekintetében.

Az OTKA-kutatás eredményeképpen összefoglaltuk a nemzetközi jog hatását a magyar joggyakorlatra, három vonatkozásban. (1) Empirikus kutatás a nemzetközi jogi normák tényleges érvényesüléséről a joggyakorlat egyes területein. A kutatás középpontjában a téma ezen vonatkozása állt. (2) A nemzetközi jogi normák érvényesíthetőségének normatív keretei. (3) Egyes nemzetközi jogi normatípusokkal összefüggő problémák a magyar rendszerben való érvényesülésük során. Az (1) és (3) pont feldolgozását végeztem én.

A kutatás legfőbb eredménye, hogy bevezettünk egy módszertant, mely a magyar jogirodalomban nem ismert és nem alkalmazott: ez a szövegempirizmus, és a részbeni alapját

képező jogi korpuszvizsgálat. Ezen felül megpróbáltam arra következtetni, hogy az alkotmánybíróági határozatokban használt nyelvi kifejezések, miképpen tükrözik az egyes nemzetközi jogi érvek súlyát a következtetések levonásában. Kiegészítve a következtetéseket, statisztikai adatokkal próbáltam felvázolni azon alkotmánybírák szakmai profilját a nemzetközi jog alkalmazása szempontjából, akik 1990 és 2011 között legalább egy évig betöltötték ezt a funkciót.

A kutatási részeredményeim publikálása folyamatos volt: külföldön és belföldön egyaránt jelentek meg tanulmányaim és társszerzőként több publikáció születéséhez járultam hozzá. A projekt lezárásaként Blutman László Professzor Úr szerkesztésében jelent meg 2014-ben *A nemzetközi jog hatása a magyar joggyakorlatra* című kiadvány a HVGOrac gondozásában.

3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A KÖZIGAZGATÁS

A kutatásaim 2014-et követően a közigazgatási jog területére fókuszálnak. Az Európai Unió közigazgatási jogi kérdései, valamint az uniós jog nemzeti közigazgatásra gyakorolt hatása az, amely a kutatási előkérdések sorát nyitja.

A Balázs István, Boros Anita, Józsa Zoltán és Torma András által lefektetett európai közigazgatási alapokra építve a kutatásaim során igyekszem azt a hipotézist igazolni, hogy az *európai közigazgatás* több, mint az európai közigazgatási tér; napjainkra egy többszintű közigazgatási struktúra, amelyet a hatóságok együttműködése tart működésben. Ennek alátámasztása végett az Európai Unió mint *sui generis* nemzetközi szervezet és a tagállami közigazgatás kapcsolatát vizsgáltam elsősorban az uniós polgár szolgálatát célzó alapjogi megfontolásokból kiindulva. *Európa a polgárokért* – alapvető jelmondatról van szó az EU kapcsán, amely csak akkor tölthető meg tartalommal, ha ennek képe az európai közigazgatásban is tükröződik.

Az európai közigazgatás fogalom a Lisszaboni Szerződés nyomán került az EU működéséről szóló szerződés szövegébe, mégpedig az alábbi rendelkezés részeként: „[f]eladatainak ellátása során az Unió intézményei, szervei és hivatalai egy nyitott, hatékony és független európai igazgatásra támaszkodnak.” [EUMSZ 298. cikk (1)] A rendelkezés ugyan új, de maga az európai közigazgatás léte és egyéb jogforrásban való szabályozása ennél jóval hosszabb múltra tekint vissza, a szabályozottság tekintetében azonban erős hiányosságok mutatkoznak anyagi és eljárásjogi oldalról is. Ezért is jelent mérföldkövet az a kodifikációs törekvés, amely 2009-ben indult útjára, és amely a jövőben hozzájárulhat egy rendeleti szintű, azaz általánosan kötelező és közvetlenül hatályos szabályozás kimunkálásához. Ez azonban – tekintve a Bizottság folyamatos ezzel kapcsolatos elutasító attitűdjét – még a jövő zenéje.

Az alapjogvédelem viszont az Európai Unió egyik egyre erősödő politikája és ezzel szorosan összefügg az a tény, hogy a tagállamokkal szemben is olyan elvárásokat támaszt, amelyek tulajdonképpen nem újak. A közös alkotmányos hagyományoknak való megfelelés és az uniós jog hatékony végrehajtására való képesség csatlakozási kritérium. Tagállamként pedig az EU-jog folyamatos implementálása pedig nemcsak jogalkotásban ölt testet, hanem olyan közigazgatási gyakorlatban is, amely lehetővé teszi az uniós jog hatékony érvényesülését. Ez kihívás elé állítja a tagállamokat abból a szempontból, hogy egyes feladatoknak milyen szervezetrendszer keretében és milyen eljárás útján tesznek eleget. Az EU tehát nem harmonizálja közvetlenül a tagállamok közigazgatását és közigazgatási jogát, de elvárja, hogy a tagállamok az uniós jogot úgy hajtsák végre, hogy azok megfeleljenek a közös európai alkotmányos hagyományokból eredő jogállami követelményeknek. Így a közigazgatásra és annak nemzeti szabályozási anyagára is minden uniós jogforrás potenciálisan közvetlenül-közvetetten előírást tartalmaz.

Ennek megfelelően, ha az EU hatását kívánjuk vizsgálni a közigazgatási jogra nézve, akkor számba kell venni *az uniós jogrendszer valamennyi szintjét* (primer-szekunder-soft law), hiszen ilyen – elsősorban közvetett módon – de mindenhol találunk eljárásra irányadó normatív tartalmat. A kihívást jelentő kérdések a jogállami kritériumoknak való megfeleltetésben keresendők a – tagállami és uniós – jogalkotási hatáskörök metszetében.

Ebből kiindulva az alábbi területekkel foglalkoztam részletesen; és ezzel párhuzamosan kutatási eredményeimet az oktatás valamennyi szintjén folyamatosan igyekszem hasznosítani, és ennek szolgálatában 2021-ben az *Európai közigazgatás* címmel e-tankönyvben összegeztem azt a tapasztalatot, amelyet különböző tantárgyaink keretén belül forgathatnak a hallgatók.

3.1. *Az EU és a (magyar) közigazgatás kérdései*

A közigazgatás és az EU egymásra ható értelmezése kapcsán két alapvető területet különböztetek meg a kutatómunkámban.

Egyrészt azt, amikor és a tagállamok közigazgatási kapcsolatát számba vesszük, akkor érdemes abból a szempontból közelíteni, hogy tulajdonképpen ugyan *sui generis* jellegű, de mégiscsak nemzetközi szervezetről lévén szó, így a kormányzati részvétellel működő intézmények kapcsán vizsgálni érdemes, hogy az együttműködés közigazgatási keretei miként valósulnak meg.

Másrészt, az EU egy komplex, többszintű közigazgatási struktúrát képez, amelynek közvetett szintjét a tagállami közigazgatás jelenti. Ennek körében először igyekeztem azt megvizsgálni, hogy a közigazgatásra nézve milyen közvetlen-közvetett hatással van az uniós

tagság, az uniós jog. Ennek eredményeit akként hasznosítottam, hogy a kutatásaimat végül a hatósági együttműködések területe irányába bővítettem.

3.1.1. A nemzeti közigazgatás előkészítő-végrehajtó tevékenysége a nemzeti érdek képviselője kapcsán

Napjainkra az Európai Unió egy komplex, többszintű kormányzati struktúra, *sui generis* nemzetközi szervezet, amelyben továbbra is kulcsszereplők a tagállamok. Egy tagállam az uniós csatlakozás követően egyszerre két politikai rendszer kormányzásában vesz részt: a sajátjában, illetve az többi tagállammal együtt az EU kormányzásában is. A tagállamok továbbra is fontos mozgatórugók az EU működtetésében, tevékenységük nem redukálódik le az EU intézményei által alkotott rendelkezések megvalósítására, végrehajtásra, hanem kulcsszereplők azok kidolgozásában is. A tagállamok legmagasabb szintű uniós képviselője a kormányok jogosultak, ők az adott szakpolitikára jellemző módon és mértékben a nemzeti érdekek érvényesítői, a közös politikaformálás főszereplői, és kettős szerepükben ezáltal ők teremtik meg a közvetlen csatornát az EU és az ország jogalkotói és végrehajtói hatalmi rendszere között. Ennek a tevékenységnek a mechanizmusát, az adott tagállam uniós hatáskörbe tartozó ügyeinek vitelével összefüggő belső rendet, ennek szervezeti, hatásköri és eljárási szabályozását nevezzük *európai uniós koordinációnak*, és ennek témáját a magyar szakirodalomban hiánypótló jelleggel igyekeztem feldolgozni.

Az európai uniós koordináció Magyarországon és a magyar nemzeti érdek az EU-ban (Iurisperitus, Szeged, 2017) című kézikönyvem azzal a céllal született, hogy bemutassa a magyar közigazgatás és az Európai Unió kapcsolódási pontjainak azon területét, hogy a magyar nemzeti érdekek milyen kormányzati munka révén formálódnak és nyernek végső formát, miként és hogyan kerülnek az uniós döntéshozatal vérkeringésébe. A másik irányból pedig azt a folyamatot járja végig, hogy az elfogadott uniós jogi aktusok miként csatornázódnak be a magyar jogalkalmazásba, és hogy a végrehajtói hatalmi ág miként koordinálja az uniós tagságból eredő kötelezettségeinket. Kiemelt szerepet kapott annak bemutatása, hogy a folyamatban hol helyezkedik el a jogalkotás hazai legfőbb letéteményese: az Országgyűlés.

A magyar nemzeti érdek artikulálódásával és a magyar kormányzati koordinációval párhuzamba állítható az a kutatás, amelyek során azt elemeztem, hogy az EU esetében hogyan valósul meg a tárgyalási álláspont megfogalmazása és képviselője, mindezen tevékenység koordinálása, amikor a globális szintérben maga az EU is aktorként jelenik meg. Az *Università Degli Studi di Verona* által indított *The Basel Banking Rules: Investigating their Legality, Legitimacy and Effectiveness* című nemzetközi kutatási projekt keretén belül (BRILLE Project 2017-2019 Verona-Torino-Tübingen – Pireusz – Szeged) dolgoztam együtt veronai, torinói, tübingeni, pireuszi és szegedi jogász és közgazdász kollégákkal. A kutatás a nemzetközi jogi, uniós jogi, gazdaságtudományi vonalon elemezte a Bázei Bankfelügyeleti Bizottság jogállását és a prudenciális szabályalkotásának létjogosultságát a jogszerűség, legitimitáció és hatékonyság prizmáján keresztül. 2017. február 4-én workshop

formájában lehatároltuk, hogy ki mivel fog a projekten belül foglalkozni, így én a globális közigazgatási jogi kérdések irányából közelítettem meg a Bázeli Bankfelügyeleti Bizottság és az Európai Unió kapcsolatát a prudenciális szabályozás nemzetközi dimenziójában. A többszintű közigazgatási együttműködésről érkekezve, az európai közigazgatás globális térbe való helyezésével elemeztem a többszintűséget és a transzreguláris hálózatok szerepét a legitimáció szempontjából. A projekt eredményeit az Oxford University Press által kiadott *Journal of International Economic Law* jelentette meg 2019-ben egy tematikus számban.

3.1.2. Az uniós jog hatása magyar közigazgatásra

A tagállamok az állami feladatokat – így az uniós jog végrehajtását és az annak megfelelő célkitűzéseket – a közigazgatási szervezetrendszerén belül valósítják meg. Az alapjogvédelem garanciája magában foglalja az állammal szembeni védelmet is. Erre pedig a közigazgatási jognak megfelelően kell reagálnia.

Általános eljárásjogi hatást néztem annak a nemzetközi kutatási projektnek a keretén belül, amelyet a *Università Degli Studi di Verona* 2019-2020 között gondozott. A projekt egy 20 évvel ezelőtti eljárásjogi projektjüket felelevenítve alapjában véve azoknak a közép- és kelet európai államok eljárásjogi szabályozását kívánta összevetni, amelyek a közelmúltban új kódexet fogadtak el. Ennek keretén belül járultam hozzá a magyar általános közigazgatási rendtartás (illetve ehhez kapcsolódóan a közigazgatási perrendtartással) létrejöttével és értékelésével kapcsolatos tanulmány elkészítésével. Az eredményeket online konferencián ismertettük és vetettük össze 2020. november 27-én; a kötet kiadása folyamatban van.

Elősorban esetjogi feldolgozásból – hazánkra nézve részletesen és kiemelten a C288/12 és a C-556/17 ügyet – vizsgáltam és igazoltam azt a feltevést, mi szerint az uniós jog Szerződésekből eredő egzakt közigazgatási jogra vonatkozó rendelkezések hiányában is folyamatosan formálja és harmonizálja a közigazgatási joganyagunkat, megteremtve ezzel egyfajta európai egységet. Emellett a közelmúltban a legfrissebb tanulmányaimban azt vizsgáltam, hogy a hatósági döntés tartalmára nézve és az eljárási garanciákra vonatkozóan milyen nemzeti sajátosságaink mutatkoznak meg az idegenrendészeti területen, és ezt miként formálja (formálná) az elsődlegesen uniós jogból fakadó követelmény, másodsorban a jogállami működésre és emberi jogokra vonatkozó strasbourgi gyakorlat. Ennek során egy *sui generis* jogintézményt azonosítottam a magyar joggyakorlatban: a rendőrségi – *de facto* utasításnak minősülő – javaslatra való, az idegenrendészeti hatóság által kötelezően elrendelt kiutasítás és eljárási garanciái kapcsán a hatósági együttműködési kapcsolat ezen új típusát igyekeztem elemezni. Ennek körében hasonló – szakhatósági közreműködéshez hasonló, de annak nem minősülő – jogintézményeket igyekeztem azonosítani, az eredmények jogsértő magyar gyakorlat irányába mutatnak, amelyek empirikus vizsgálata további kutatási irányvonalat fog a közeljövőben képezni.

Mindeztáig azonban legkiterjedtebb módon az európai közigazgatás azon részeivel foglalkoztam, amelyek a két szint közötti kapcsolati részt jelentik, továbbá a tagállami hatóságok közötti interakció szféráját alkotják.

Abból kiindulva, hogy az Európai Unió egy komplex közigazgatási szervezet alapvetően két szinttel: a tagállami (közvetett) és az uniós (közvetlen) apparátussal, leginkább azzal foglalkoztam, hogy ezek kapcsolata vajon milyen szervezeti és működési elvekkel írható le, továbbá milyen normatív szabályozási keret az, amely az uniós céloknak megfelelő tagállami működést biztosítja a teljes komplexum tekintetében.

Az Európai Unió esetében a végrehajtói apparátus tulajdonképpen a tagállami közigazgatási struktúra: az EU-nak vannak szupranacionális szervei, végrehajtásért felelős intézménye, de a tényleges jogalkalmazás, az uniós politikák körében meghatározott anyagi jogi szabályok érvényesítése a nemzeti hatósági jogalkalmazásban csapódik le. Tekintve, hogy számos jogviszony a határok nyitottsága, illetve az uniós szabadságok érvényesülése miatt már határon túli elemet is tartalmaz, ezért az uniós politika hatékony végrehajtása szükségképpen a feladat-és hatáskörben eljáró tagállami hatóságok együttműködését (horizontális együttműködés), továbbá a témakörben illetékes uniós intézménnyel vagy szervvel való kapcsolatot (vertikális együttműködés) is igényli. Ezeknek az *együttműködési hálózatoknak* szintén van az uniós polgárra kiható eljárásjogi oldala egy egyedi ügy elintézése kapcsán.

3.2. A horizontális és vertikális hatósági együttműködési alapvetések az Európai Unió komplex közigazgatási struktúrájában

A végrehajtás intézményrendszere a közigazgatás, az egységes végrehajtás pedig feltételezi azt, hogy az uniós polgárok számára az uniós jogok érvényesítésének közigazgatási akadályai sehol nem merülnek fel, azok a tagállamok mindegyében ugyanúgy érvényesíthetők. Ez többek között akkor jelent uniós szervezeti és eljárásjogi kérdést, ha nemzetközi elemként intézményi-hatósági együttműködésre kerül sor. A jogtudományi kodifikáció eredményeként a modell szabályok VI. könyve által kezelt kérdés egyelőre tele van fehér folttal ugyanakkor az igény egyértelmű: kötelező, közvetlen hatállyal bíró jogforrással lennie szükséges szabályozni ezeket az együttműködési kérdéseket. Ez nem jelenti a közvetlen közigazgatási szint harmonizációját, abba való beavatkozást, inkább kiegészíti azt egy olyan szférával, ami köztes teret képez a közvetlen közigazgatás és a közvetett közigazgatás között, mintegy új, interim szintet teremtvé ezzel az európai közigazgatás struktúrájában. Az EU-ban ugyanis nem egymástól elválasztva működik a közvetlen és a közvetett közigazgatás, hanem integrált közigazgatásként egymásra támaszkodnak, ennek alapja pedig a folyamatos adatáramoltatáson alapuló együttműködési mechanizmusokban rejlik. Ezek kategorizálását és jellemzését vizsgáltam több tanulmány keretében, kiemelve a szabályozási hiányosságokat és az ebben rejlő veszélyeket.

A közigazgatási hatóságok közötti együttműködési formákat jellemzőik alapján sokféleképpen kategorizálhatjuk, hiszen a paletta széles, alapvetően azonban két csoportra lehet osztani: a *klasszikus jogsegély* és az annak nem minősülő, *egyéb operatív együttműködés* területére, amelynek során hálózatba rendeződnek a feladat-és hatáskörben érintett tagállami és uniós hatóságok. Az Európai Unióban jogsegély során egyik tagállam hatósága illetékességi területén kívül jár el és egy másik tagállam hatósági eljárásának kapcsán felmerült eljárási cselekmények tekintetében nyújt jogi segítséget. A másik esetben előzetes kérés nélküli, uniós jogon alapuló adat-megosztási mechanizmusról van szó. Egyre nő ugyanis azon szabályozások száma, amelyek a tagállami hatóságok közötti közvetlen kapcsolatot igénylik, vagy kifejezetten előírják. Ennek oka nem utolsó sorban az, hogy ezek az együttműködési mechanizmusok a Bizottság által működtetett adatmegosztásra épülő hálózatok révén működnek, és személyes adatokat is tartalmazó adatok, információk, dokumentumok megosztására épülnek. Ebből kifolyólag az átlátható működés és nyitottság követelményének fényében a felelősségi kérdések és a jogorvoslati lehetőségei felértékelődnek, kiszámítható és világos szabályozásuk hiánya így még inkább szembetűnő.

Az együttműködési hálózatokhoz ugyanakkor *ab ovo* kapcsolódik az a sajátos szervezeti kapcsolat, amely az uniós intézmények és szervek, továbbá a hatáskörben és illetékesség okán érintett tagállami szervek, hatóságok viszonyát jellemzi. Kutatásaim során arra jutottam, hogy ez a közvetett és a közvetlen közigazgatási szint kapcsolata esetében elsősorban az *együttműködés*, másodsorban a *koordináció* fogalmával írható le; a közvetlen szinten a hatósági tevékenység az összes szakterület viszonylatában nagyon ritka, az államigazgatásnál megszokott irányítás-felügyelet, valamint az önkormányzati igazgatásra jellemző decentralizáció nem értelmezhető akként, mint államon belül; az EU nem állam. Vitathatatlan tény azonban, hogy valamennyi szakigazgatási területen valamilyen szinten számolni kell azzal, hogy a közigazgatási struktúra tekintetében már nem feltétlen áll meg az a klasszikusnak mondható tézis, hogy a nemzeti szinten kell keresni az ágazati csúcsszervet. Napjainkban ugyanis a szakigazgatási ágazatot érintően a konkrét területre vonatkozó uniós politikától és a rá irányadó uniós jogalkotási hatáskörtől – azaz az adott terület *európaizációjától* függenek egy-egy szakpolitika közigazgatási szervezeti és eljárásjogi normatív keretei. Ebből eredően pedig a közvetett és a közvetlen szint közötti kapcsolat is szakpolitikánként változik.

Az európai közigazgatás jelenlegi fejlődési útja a szektorális fragmentáltság irányából a jelenlegi tendencia szerint a közigazgatási *együttműködés és koordináció* irányába tolódik, és akár vertikális, horizontális vagy sugaras szerkezetű, új kihívásokat tartogat, hiszen számos közigazgatási szerv és hatóság tevékenységét érintő jogalkalmazásról van szó, amelyek között a létrejövő jogviszonyok tartalma és eljárási szabályai sok esetben nem kimunkáltak – legalábbis semmiképpen nem olyan szinten, ahogyan államon belül megszokhattuk –, vagy teljesen hiányoznak. A világos és kiszámítható szabályozás hiánya pedig aláaknázza az európai közigazgatás hatékonyságát és sikerét, ezzel pedig magának az uniós jognak az érvényesülését.

3.3. A konzuli védelem európai közigazgatása

Az Európai Unió komplex közigazgatási struktúrájában való hatósági együttműködési alapvetések részletes kifejtésére az uniós konzuli védelmi politika kapcsán vállalkoztam. Ez a kutatási anyagtömeg képezi a tudományos portfólióm legterjedelmesebb szféráját.

A kutatásaimat 2016-18-ig két ízben az *Új Nemzeti Kiválósági Program ÚNKP – 16-4* számú posztdoktori ösztöndíja támogatta, majd végül az *EFOP-3.6.2-16-2017-00007 – „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai” (2017-2020)* című kutatás keretén belül fejeztem be, és került sor arra, hogy önálló monográfia formában is megjelenhetett.¹

A kutatás kezdetekor az EU tagállamai között konzuli tevékenységre vonatkozó hatósági együttműködések vizsgálata kapcsán a célkitűzésem az volt, hogy a harmadik országokban képviselettel nem rendelkező uniós polgárok konzuli védelmét elősegítő koordinációs és együttműködési intézkedésekről szóló, 2015-ös tanácsi irányelv fényében megvizsgáljam a konzul közigazgatási feladatait, új kihívásait, annak nehézségeit.

A hatóságok közötti – jogsegélyen túlmutató – együttműködés, ahogyan a konzuli tevékenység is a közigazgatás tudományának meglehetősen kevésbé feldolgozott területei, a ket-tejük metszete pedig a nemzetközi jog, a közigazgatási jog és az uniós polgársághoz kapcsolódó jogosítványként már az uniós jog határterületévé válva érdekes és izgalmas színfoltot képez a jogtudomány palettáján. A konzuli intézmény közigazgatási jogi szempontú vizsgálata nagyon ritka, elsősorban a nemzetközi jogi oldalról feldolgozott a terület, holott a külügyi igazgatás okán szervesen kapcsolódik a közigazgatáshoz. Ezt az űrt igyekeztem a tanulmányaimmal, illetve a kutatás eredményeit összefoglaló monográfiával pótolni.

A konzuli igazgatás hagyományosan az állam és az állampolgára közötti viszonyrendszerhez, és ezzel összefüggésben az állam külkapcsolati tevékenységéhez, külpolitikájához erősen kötődő közigazgatási terület, és mint ilyen, a nemzeti szuverenitás egyik alapköve. A konzuli feladatok jellege és azok elvégzésének helye eredendően determinálja az érintett szereplők közötti együttműködés szükségességét és kulcsszerepét. Valaha kereskedelmi érdekek megóvása mozgatta a jogintézményt, majd fokozatosan az állam szerepvállalása átalakította az együttműködés formáját és tartalmát, a jelenlegi korszakban pedig az Európai Unió (EU) hatása egyre inkább megmutatkozik itt is. A konzuli jogintézmény történelmét áttekintve egy rendkívül változatos fejlődéstörténet bontakozik ki a szemünk előtt. Változott a feladat, a funkció, az aktorok és a konzuli tisztviselők köre, egy állandó elem azonban mindenképpen kitűnik a sorból: együttműködésre épül a rendszer. Az együttműködés jellege a jogintézménnyel együtt változott, mire a XX. századra kikristályosodott az a gyakorlat, amit a világháborúk végeztével általánosan elfogadottként kodifikáltak az

1 *A konzuli védelem európai közigazgatása. Az együttműködések szervezeti és eljárásjoga az uniós polgár konzuli védelemhez való jogának tükrében.* Iurisperitus, Szeged, 2019. Letölthető: SZTE Egyetemi Kiadványok – <http://acta.bibl.u-szeged.hu/68975/>

ENSZ égisze alatt. A konzuli feladat ellátása során számos jogviszony keresztezi egymást, az alapjuk viszont minden esetben az államok közötti nemzetközi jogi pilléreken nyugvó együttműködésre épül.

Az együttműködés új korszaka kezdődött el az Európai Unió tagállamai között, amikor a képviselő nélküli uniós polgár számára harmadik államban nyújtott konzuli segítség jogként került definiálásra, majd pedig a legutolsó nagy szerződés-reform nyomán elismert alapjogi státuszba lépett. Az ezzel párhuzamosan zajló, a többszintű közigazgatási struktúrával szemben támasztott követelmények is olyan irányba fejlődtek, amelyek új jelentéstartalommal ruházták fel az együttműködést. Az egykoron államközi együttműködésre épülő konzuli kapcsolatok immáron hatósági együttműködési mechanizmussal egészültek ki, és mivel a legutóbbi újítások irányelvi formát öltenek, arra is lesz példa, hogy az államközi együttműködést kiszorítja az államok feletti szupranacionális aktorral bővült együttműködési forma. Az ideiglenes úti okmány reformja is jelentős mérföldköve emiatt az európai közigazgatási eljárásjog fejlődésének a hatóságok egymás közötti együttműködésének kiszámítható és átlátható, közvetlen hatályra alkalmas módon való megfogalmazásával. Emellett az EU jogi státuszát erősíti és a teljes közösség nevében való aktorkénti fellépést is lehetővé tesz a harmadik államokkal való kapcsolatban egy olyan uniós úti okmány nemzetközi elfogadtatása érdekében, amely hozzájárul az uniós polgársághoz kapcsolódó ezen jogosítvány kézzelfoghatóbb élvezetéhez.

A Maastrichti Szerződéssel bevezetett uniós polgársághoz kapcsolódó jogosítványként, jogharmonizációs cél nélkül, az európai identitástudat erősítése okán – közös kül- és biztonságpolitikai keretben – született az első szabályozás. Ugyanakkor az elmúlt két évtized kapcsán olyan változások zajlottak a közvetlen – közvetett jogi környezetében, amelyek eredményeként az alapvetően nemzeti szuverenitáshoz és állampolgársághoz nagyon erősen kötődő, uniós jog szempontjából marginális hatáskörrel bíró jogterületen is mára egy komplex európai közigazgatási területről beszélhetünk. Ennek jelentősége pedig az anyagi jogi kérdések mellett szervezeti és eljárásjogi aspektusból is kiemelkedő. A közigazgatás, a közösségi, majd uniós jog végrehajtása ugyanis szintén klasszikus nemzeti hatáskör, mondhatni EU-mentes terület volt. Az integráció hajnalán nem szerepelt ugyanis napirenden, az integráció vívmányaival kapcsolatban eredménykötelelem terhelte a tagállamokat. Ebben a kérdésben is jelentős változások zajlottak, és a közös alkotmányos hagyományokon, demokratikus elveken nyugvó európai közigazgatási tér mellett napjainkra többszintű európai közigazgatási szervezettrendszerre érett az EU és a tagállamok közigazgatási kapcsolata. Egyre nő azon politikák száma is, amelyek horizontális és/vagy vertikális kapcsolati hálózt igényelnek végrehajtásuk során az érintett hatóságok és egyéb, annak nem minősülő szervek vonatkozásában (aktorok); ennek minősége és szabályozottsága azonban eltérő, és sok esetben a tagállami közigazgatás elé állított, valamint magának az EU működésének alapértékeként meghatározott *rule of law* – kritérium szűrőjén fennakadnak. Új értelmet nyer tehát az együttműködés fogalma, olyan jellemzők által meghatározott tartalmat is hordoz ezúttal, ami a korábbi magáncélú, majd államközi együttműködések korában ismeretlen

volt. Az integráció fejlődése azonban olyan irányt vett, amely okán szükségképpen át kell értelmezni a korábbi fogalomrendszert és az új jelentéstartalomnak megfelelő közjogi keretek tisztázása is szükségessé válik.

Az EU konzuli védelmi politikája több, különböző uniós hatáskörbe tartozó, és különbözőképpen szabályozott politika metszéspontja: többek között alapjogok, uniós polgárság, közös- kül és biztonságpolitika az, amely alapvetően a szabályozási hátteret adja emellett, hogy a nemzeti jog és a tagállami külkapcsolatok főszabály szerinti dominanciája miatt sajátos a jogterület helyzete. Ugyanakkor, nem elhanyagolható a tény, hogy az európai közigazgatás egy szegmenséről van szó, amelyre nézve a közvetett közigazgatási szint is rendelkezik meghatározó feladat-és hatáskörrel, valamint a közvetlen anyagi jogi jogharmonizációt kizáró célok ellenére az alapjogi szabályozás, valamint az általános, alapjogi szintre emelt közigazgatási eljárásjogi garanciák alapvetően meghatározzák és igények elé állítják a tagállami végrehajtó hatóságokat – akkor is, ha ez expressis verbis nincs koherens szervezeti jogi és eljárásjogi konzuli védelmi jogi aktusban kimondva.

Ennek bemutatása és elemzése volt a cél: vizsgálni a szervezeti-eljárásjogi elemeket, amelyek az uniós konzuli igazgatási politikát meghatározzák, és az európai közigazgatás szakágazataként determinálják. Ennek érdekében először igyekszik tisztázni a konzuli igazgatás jellemzőit, elsősorban azokat, amelyek az uniós jogi szabályozás során kiemelt jelentőséggel bírnak. A kutatás a konzuli feladatok kialakulása és jogi háttere miatt a jogintézmény történeti gyökereit és hagyományait, az alapjait jelentő együttműködés jellegének változásait határozta meg elsőként. A jogalap a nemzetközi kapcsolatokban általánosan elismert gyakorlat, erre épít az EU konzuli védelmi politikája is: egy állam más állam polgárának is biztosíthat egy harmadik állam területén védelmet, amennyiben erről az érintett államok megállapodtak. Ennek kapcsán meg kellett vizsgálni a különböző tárgyú államközi együttműködéseket és a konzuli feladatokat. Ezt követően arra helyeztem a hangsúlyt, hogy a konzuli feladat ellátása során milyen jogviszonyok jönnek létre, ez ugyanis alapvető determinálni fogja az alkalmazandó anyagi jogot. Mindezek tisztázása szükséges volt annak megvilágításához, hogy az együttműködés, kooperáció fogalmát megtöltsük tényleges tartalommal, és különbséget tegyünk annak típusai között.

A következő lépés annak vizsgálata volt, hogy miként fejlődött és alakult ki az európai konzuli védelmi politika mai képe, azaz a szakigazgatási ágazat európaizációjának szintje, ez határozza meg ugyanis azokat a jellemzőket – és forrása azoknak a jogi kihívásoknak – amelyek a szervezeti és eljárási kérdéseket is determinálják. Az EU konzuli védelmi politikájának keretrendelkezése ugyanis az együttműködésre fókuszál, és ennek körében kell meghatározni azt, hogy mi is az európai uniós konzuli védelem tartalma, milyen kötelezettségek háramlanak ennek körében a tagállamokra, és pontosan hol és kivel szemben keletkezik eljárási kötelezettsége egy tagállami konzuli szervnek, hatóságnak, valamint milyen módon kell mindezt biztosítani. Az uniós alapjogok garanciarendszere ugyanis átfogja a kötelezettségeket akkor is, ha anyagi jogi jogharmonizációval nem jár az uniós politika, ezesetben is meg kell azonban találni azokat a szabályozási pontokat – vagy feltárni azok

hiányát és megoldást keresni –, amelyek megfelelő módon az uniós jogrendbe illeszkedővé teszik az adott terület normatív hátterét. Ennek pedig szerves része az együttműködés aktorai, a folyamatban résztvevő hatóságok, intézmények, szervek feladat-és hatásköre, valamint egymással való kapcsolata; a kooperáció, valamint a koordináció fényében ennek elemzése a következő lépés. Mindezek után az együttműködési mechanizmus eljárásjogi környezetének bemutatását is elvégeztem, elemeztem és értékeltem az európai közigazgatásra vonatkozó előírások érvényesülésének, érvényesülési lehetőségének kutatása, valamint a fejlődés csiráinak számba vételével.

A kutatás eredményeként feltártam és rendszerbe foglaltam a konzuli védelem európai közigazgatásának történeti, szervezeti jogi és eljárásjogi kereteit, bemutatva ezzel egy példát arra, hogy egy alapvetően nem harmonizált, de uniós politika szintjére emelt jogintézmény (konzuli védelem) közigazgatási kérdéseire miként hat ki az uniós tagság.

A fejlődési folyamat az alábbiakban összegezhető.

Az EU többszintű közigazgatása szempontjából a XX. századra kialakult *államközi együttműködés*en belüli nemzeti konzuli jogi dominancia tekinthető a kiinduló pontot jelengő *alap szintnek*.

Ezt követően az *1. fejlődési lépcső* az uniós konzuli védelmi politika megszületését követő, zömmel közös kül-és biztonságpolitikai, második pilléres keretben maradó *kormányközi együttműködési dominanciát hordozó* jelleg volt megfigyelhető. Ekkor a konzuli jog harmonizációja nélküli, meghatározott körülmények fennállása esetén biztosítandó segítségnyújtás részletei nem szabályozottak, az eljáró konzuli hatóság és a nemzeti hatóságok kapcsolata *ad hoc* jellegű, a jogviszony jogi aktusban nem szabályozott, az együttműködés éppen csak túllép a klasszikus államközi kapcsolatok jellemzőin, és gyakorlatilag az autonóm közvetett közigazgatási szintre épít aktorként.

A *2. fejlődési lépcső* tekinthető a komplex európai közigazgatási építkezés első lépésének, amelyet a *kooperációs és koordinációs intézkedések* irányelvi szabályozása hozott el. A 2015/637 tanácsi irányelv a közvetett közigazgatási szint kizárólagos konzuli hatósági szerepére épít, ugyanakkor megjelenik aktorként a közvetlen közigazgatási szint mint a közös infrastrukturális körülményeket biztosító háttérszervezet. A szervezeti jogi kapcsolat *sui generis*, nem feleltethető meg az államon belüli közigazgatási szervezetrendszer uraló elveknek, és alapvetően az uniós jogból fakadó konzuli védelmi kötelezettség kapcsán a lojális együttműködés és a szolidaritás jelenti a rendszert összetartó kohéziós erőt. A harmadik államokkal való államközi együttműködés hangsúlyozása mellett ugyanakkor jelentős fejlődési pont a konzuli védelmi eljárásban érintett hatóságok közötti kooperációs mechanizmus kiépítése az eljárási cselekmények sorrendiségének meghatározásával. Ez utóbbi két elem továbbfejlesztése érhető tetten az uniós ideiglenes úti okmány reformját jelentő 2019/997 tanácsi irányelv (ETD irányelv) és az általa kijelölt irány – mint a jövőben esedékes egységes díjtétel vagy az elektronikus ideiglenes úti okmány bevezetésének lehetősége – nyit utat a következő fázisnak.

A 3. *fejlődési lépcső* a közvetlen közigazgatási szint aktív bekapcsolása és felhatalmazása az EU nevében, a nemzetközi standardnak megfelelő úti okmány elfogadtatása kapcsán jelentős előrelépés nemcsak a konzuli védelmi politika sikere, hanem az EU nemzetközi porondon való ezirányú megerősítése terén is. A közigazgatási eljárásjogi mérföldkő pedig az úti okmány kibocsátása érdekében zajló összetett eljárás lépéseinek konkretizálásában és azok egzakt határidőkhöz kötésében azonosítható amellet, hogy az irányelvi forma ezzel világos és konkrét szabályba foglalva, közvetlen hatályra alkalmas módon képes szolgálni a bajbajutott uniós polgárt, és egy lépéssel közelebb hozza egy demokratikus jogállami keretek közötti jó közigazgatás képét. Egyre halványul az államközi együttműködés, és egyre erősödik az uniós jog égisze alatti hatósági együttműködési mechanizmus szerepe, javuló tendenciát mutat a szabályozása és ezzel párhuzamosan épül a konzuli védelem európai közigazgatási egysége. A fejlődési folyamat lezáratlan, és nemcsak azért, mert az új irányelv még nem alkalmazható és alkalmazandó, hanem azért, mert a folyamatos visszajelzések alapján, és a *rule of law* által kijelölt kívánalmak alapján a fejlődés további útvonala már látszik; a 2019/997 tanácsi irányelv ezt megalapozta, az alapjogok érvényesülésének biztosítékai – az uniós és hiány esetén nemzeti szabályozásban való kiépítésük iránti igény – pedig a sormintát adják.

A kutatási eredményeim alapján az alábbi megállapításokat tettem az európai közigazgatási kérdésekre nézve.

- (1) Az államközi együttműködési alapot szükségszerű, hogy felváltsa az EU nevében való közös fellépés annak érdekében, hogy az uniós polgárok konzuli védelme ne hallgatólagos beleegyezésen alapuljon, hanem biztos alapokon álljon ne csak az uniós polgárok esetében, hanem a védett személyi kör bővülésével a családtagok esetében is. Ezen megállapodások megtörténtét nyilvánosságra kell hozni.
- (2) Az eljárási mechanizmus cizellálása az ETD-irányelvnek megfelelő formát kell öltönn. Az eljárási cselekmények eljárási határidőhöz kötése alapvető fontosságú, a megbízható, kiszámítható eljárás érdekében. Ennek a vészhelyzetek szükségképpen flexibilis kezelése sem jelenthet akadályt: a diszkrecionális döntések megfelelő szabályozási környezete megteremti a jogszerűséget, ennek pedig a kulcsa az uniós konzuli védelmi politika szempontjából a fehér foltként jelentkező terület eljárásjogi szabályozottságának fejlesztését igényli: a horizontális és vertikális igazgatási kapcsolatok szabályozása kardinális kérdés.
- (3) Ezzel összefüggésben a párhuzamos illetékesség csökkentése, illetve az eljáró hatóság vitathatatlan módon való determinálása a jogszerűség végett fontos. Ehhez a kulcs pedig az együttműködések megfelelő eljárásjogi szabályozottságában rejlik, amelyek anyagi jogi harmonizáció hiányában is megalapozzák azt. Ehhez azonban elengedhetetlen előfeltétel az, hogy az azonos harmadik államban található külképviseletek tevékenysége okán a munka-megállapodások kötése ne lehetőség, hanem kötelezettség

legyen, ellenkező esetben az uniós küldöttségek szerepét szükséges felértékelni, és az ehhez szükséges hatásköri bővítést meglépni.

Az uniós konzuli védelmi politika az uniós jog egyik olyan területe, amely anyagi jogi jogharmonizáció célja nélkül példázza a jogterület európai közigazgatási kiépülését és az indirekt jogi hatások szükségképpen térnyerését egy olyan európai közigazgatási térben, ahol az alapjogok révén végső soron minden európaizálódik.

4. AZ EREDMÉNYEK RÖVID ÖSSZEGZÉSE

A doktori védést követő időszakban alapvetően az alábbi témák köré szervezhető a munkásságom összefoglalója.

Az állami szuverenitásgyakorlással összefüggésben elsősorban a tengeri területek azon részén vizsgáltam jogállásbeli kérdéseket – 2012 és 2015 között –, amelyeken a jogi szabályozás kérdése vitatott: az Antarktisz, a tengerfenék, a tenger mélyén nyugvó hajóroncsok esetében foglalkoztam dogmatikai alapvetésekkel. A tengerjogi kérdések a magyar szakirodalom fehér foltjainak tekinthetők, a nemzetközi szakirodalomban is a gazdasági fejlődés és a klímaváltozás olyan perspektívákat nyit meg, amelyek aktuálissá teszik az általam fel dolgozott szuverenitás-kérdések (újra)vizsgálatát.

A nemzetközi jogi normák magyar joggyakorlatra vonatkozó hatását vizsgáltam egy OTKA projekt keretén belül 2012 és 2014 között. A Prof. Dr. Blutman László vezette kutatócsoport által bevezettünk egy módszertant, mely a magyar jogirodalomban nem ismert és nem alkalmazott: ez a szövegempirizmus, és a részbeni alapját képező jogi korpuszvizsgálat. Ennek során megpróbáltam arra következtetni, hogy az alkotmánybíróági határozatokban használt nyelvi kifejezések, miképpen tükrözik az egyes nemzetközi jogi érvek súlyát a következtetések levonásában. Kiegészítve a következtetéseket, statisztikai adatokkal próbáltam felvázolni azon alkotmánybírák szakmai profilját a nemzetközi jog alkalmazása szempontjából, akik 1990 és 2011 között legalább egy évig betöltötték ezt a funkciót.

2014-től a kutatásaim a közigazgatási jog területére fókuszálnak. Az Európai Unió közigazgatási jogi kérdései, valamint az uniós jog nemzeti közigazgatásra gyakorolt hatása az, amely a kutatási kérdések sorát nyitja, amelyek megválaszolásával azóta is foglalkozom. Ennek keretén belül két nagyobb terjedelmű publikációm született.

Az európai uniós koordináció Magyarországon és a magyar nemzeti érdek az Európai Unióban (Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2017) című kézikönyv szakirodalmi hiány pótlása végett felőlei a kormányzati koordináció azon területét, amely az uniós tagság létrejöttét meg-

előző időszakban, illetve azt követően jellemzi Magyarország központi közigazgatásának működését.

A konzuli védelem európai közigazgatása (Iurisperitus kiadó, Szeged, 2019. Letölthető: SZTE Egyetemi Kiadványok: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/68975/>) című tudományos monográfia pedig azon többéves kutatómunkának a manifesztaációja, amelynek során ötvöztem a nemzetközi jog, az EU jog és a közigazgatási jog három területét. Metszetükre építve felvázoltam az uniós konzuli védelmi politika hatásaként a klasszikus külügyi igazgatási terület európaizációjának menetét, és rendszerbe foglaltam a konzuli védelem közigazgatási szervezeti és eljárási jogi hátterét, rávilágítva az európai közigazgatás kiépülésének fázisaira és a jogalkotó további feladataira. A konzuli védelem közigazgatási jogi szempontú vizsgálata alapvetően új megközelítés, a témát ugyanis nemzetközi jogi kérdésként kezelik. Az európai közigazgatás formálódó konstrukciója szintén olyan terület, amely kevésbé feldolgozott, és a szakigazgatási ágazatok európaizálódásának eredményeként az európai közigazgatási szervezetben való feldolgozása is újszerű jelenség.

II. TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓK 2012-TŐL

MTMT azonosító: 10026493

1. ÖNÁLLÓ KÖNYV, KÖNYVFEJEZET

1.1. Önálló monográfia és kézikönyv

1. *Az Arktisz nemzetközi jogi helyzete.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013.
2. *Az európai uniós koordináció Magyarországon és a magyar nemzeti érdek az Európai Unióban.* Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2017.
3. *A konzuli védelem európai közigazgatása.* Iurisperitus kiadó, Szeged, 2019. Letölthető: SZTE Egyetemi Kiadványok: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/68975/>

1.2. Könyvfejezet

1.2.1. Magyar nyelvű könyvfejezetek

4. *Egy iráni hallgató kiutasítása és az indokolási kötelezettség kérdései. Gondolatok a döntés ténybeli és jogi alátámasztásáról nemcsak járvány idejére.* In: Rixer Ádám (szerk.): *A járvány hosszútávú hatása a magyar közigazgatásra.* Lőrincz Lajos Kutatóműhely, Patrocínium, Budapest, 2021. pp. 283-304.
5. *Külügyi igazgatás.* In: Lapsánszky, András (szerk.) *Közigazgatási jog. Szakigazgatásaink elmélete és működése.* Wolters Kluwer, Budapest, 2020. pp. 154-178.
6. *Az európai közigazgatás szerepe az európai egység megteremtésében. Gondolatok az Alaptörvény E cikk (1) bekezdésének margójára.* In: Balogh Elemér (szerk.): *Számadás az Alaptörvényről.* Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest. 2016. pp. 373-380. http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/15612/6/Szamasdas_jv.pdf
7. *Sic itur ad astra. A világűr jogi státusza* (társszerző: Mihálka György) In: *Űrtani Évkönyv*, 2013, Asztronautika Tájékoztató 65.; Magyar Asztronautikai Társaság, pp. 43-55.

8. In: Blutman László (szerk.): A nemzetközi jog hatása a magyar joggyakorlatra. HVG Orac, Budapest, 2014.
Harmadik rész. A nemzetközi jog érvényesülése a magyar joggyakorlatban a számok tükrében. Ezen belül:
 - 9. fejezet: *Módszertani bevezető: az empirikus kutatás*. pp. 317-336
 - 10. fejezet: *Alkotmánybíróági határozatok: ahol a nemzetközi jog mérce vagy felülvizsgált norma*. pp. 337-386.
 - 11. fejezet: *Alkotmánybíróági határozatok: a nemzetközi jog mint értelmezési támpont*. pp. 387-519.
9. *Hajózási statisztikák hatása az Északnyugati-átjáró jogi státuszára*. In: Katona Tamás (szerk.) Ünnepi E-könyv Herczeg János professzor 70. születésnapjára Szeged, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2012. pp. 351-371. <http://real.mtak.hu/93371/1/E-BOOKProfHerczeg-pages-1-6461-474.pdf>

1.2.2. Idegen nyelvű könyvfejezetek

10. *La rémunération du travail politique en Europe*. (társ-szerző: Siket Judit) In: Rémy, Le Saout (szerk.) *La rémunération du travail politique en Europe*. Berger Levrault, Boulogne-Billancourt 2019. pp. 147-166.
11. *Organisational Principles in European Administration: Focusing on Foreign Policy Organs and the Administrative Procedure of Consular Protection in Third Countries*. In: Rafał, Budzisz; Barbara, Jaworska-Dębska; Ewa, Olejniczak-Szałowska (szerk.) *Decentralizacja i centralizacja administracji publicznej: Współczesny wymiar w teorii i praktyce*. Wolters Kluwer Polska, Warszawa, 2019. pp. 307-326.
12. *Administrative Procedures and EU Law: Consular Protection Procedure in a European Way*. In: *Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law, Thematic Collection of Papers, Vol. V*. Faculty of Law Novi Sad, Publishing Center, Novi Sad 2017. pp. 535-546.
13. *Who is to Give Effects to the ECtHR Decisions? The Vajnai Saga*. In: Anna Wyzomska (szerk.): *Transnational Judicial Dialogue on International Law in Central and Eastern Europe*. Lodz: Wydawnictwo Uniwersytetu Lodzkiego, 2017. pp. 481-500. https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2018/03/Wyzomska_Transnational_Judicial-.pdf

14. *Country report – Hungary.* (Társszerzők: Chronowski Nóra, Hoffmann Tamás)
In: Wýrozumska Anna (szerk.): Transnational judicial dialogue on international law in Central and Eastern Europe. Annex-Country Reports. Lodz: Wydawnictwo Uniwersytetu Lodzkiego, 2017. pp. 47-107. http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/24599/Wyrozumska_Transnational_Judicial_Dialogue.pdf?sequence=1&isAllowed=y
15. *Effect of EU Law on National Administration with a New Input of Fundamental Rights Protection.* In: Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law. Thematic Collection of Papers, Vol. III. Faculty of Law Novi Sad, Publishing Center, Novi Sad, 2015. pp. 571-588. <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/7044/>
16. *International Law in the Practice of the Hungarian Constitutional Court.* In: Harmonisation of Serbian and Hungarian Law with the European Union Law. Thematic Collection of Papers, Faculty of Law Novi Sad, Publishing Center, Novi Sad, 2013. pp. 629-643.
17. *Regionalism and Multi-Level Governance of Rivers: Administrative Affairs of the Danube.* In: Grzegorz Libor, Dorota Nowalska-Kapuscik, Robert Pyka (szerk.): State of Affairs. Prace Naukowe, Uniwersytetu Slaskiego W Katowicach, 2015. pp. 91-107.

1.3 Publikációk konferencia-kötetben

1.3.1. Magyar nyelvű publikációk konferencia-kötetben

18. *Gondolatok a közös kül-és biztonságpolitika és a tagállami szuverenitás kapcsolatáról.* In: Trócsányi László (szerk.): Dikaiosz logosz – Tanulmányok Kovács István tiszteletére. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2012. pp. 289-297.
19. *Környezetvédelem és az emberiség közös öröksége: gyakorlati problémák a sarkvidékek térségében.* In: Raisz Anikó (szerk.) A nemzetközi környezetjog aktuális kihívásai. Miskolci Egyetem, Miskolc, 2012. pp. 27-37. http://real.mtak.hu/66168/1/raisz_ed_nki_kornyeztetjog_2012_u.pdf
20. *Környezeti katasztrófák: az Arktisz a gazdasági fejlődés oltárán?* In: Mezei Péter (szerk.): Természeti és Ipari Katasztrófák. Jogi aspektusok a 2010-es ajkai vörösiszap-katasztrófa fényében. SZTE, Szeged, 2012. pp. 115-126. <http://acta.bibl.u-szeged.hu/71148/>

1.3.2. Idegen nyelvű publikációk konferencia-kötetben

21. *EU Law Influence on National Administrative Law to Protect EU Citizens Abroad: Harmonisation via Fundamental Rights Protection and Cooperation Rules.* In: Impacts of the EU law on national legislation/Az uniós jog hatása a nemzeti szabályozásra. Conference proceedings of the “Days of EU Law” international scientific conference held in Győr (Glavanits Judit szerk.) November 2017. Konferencia helye, ideje: Győr, Magyarország, 2017.11.08-2017.11.10. Győr: 2018. pp. 28-37. http://ces.sze.hu/images/Days%20of%20EU%20Law/conference_proceedings_eu_days_of_law_2017_final.pdf
22. *Consular Protection of EU Citizens in Third States: Variety is Delighting?* In: Csatlós, Erzsébet (szerk.) Recent Challenges of Public Administration 3: Papers Presented at the Conference of ‘3rd Contemporary Issues of Public Administration’ on 26th September 2018. Szeged, Magyarország; Iurisperitus Kiadó, 2019. pp. 157-183. <http://acta.bibl.u-szeged.hu/69062/>
23. *Vertical Cooperation of Authorities and Consular Protection Procedure in Third States.* In: Recent Challenges of Public Administration 2: Papers Presented at the Conference of ‘2nd Contemporary Issues of Public Administration’ on 20th September 2017. (Erzsébet Csatlós szerk.): Szeged: Iurisperitus, 2018. Lectiones Iuridicae; 20. pp. 30-48. <http://acta.bibl.u-szeged.hu/69039/>
24. *Consular Protection Policy of the EU in the View of Good Administration.* In: Recent Challenges of Public Administration. Papers presented at the conference of ‘Contemporary Issues of Public Administration’ on 26th April 2017. Lectiones Iuridicae; 19. Szeged: Iurisperitus, 2017. pp. 84-96. <http://acta.bibl.u-szeged.hu/69034/>

2. ÖNÁLLÓ SZERZŐI TELJESÍTMÉNYNEK MINŐSÜLŐ KRITIKAI KIADÁS, FORRÁSKIADÁS, KOMMENTÁR

2.1. Enciklopédia szócikk

25. „Térség és terület a nemzetközi jogban”. In Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: Sulyok Gábor) <http://ijoten.hu/szocikk/terseg-es-terulet-a-nemzetkozi-jogban> (2018)

2.2. Konferencia-szervezések és abból szerkesztett munkák

26. Recent Challenges of Public Administration 3: Papers Presented at the conference of '3rd Contemporary Issues of Public Administration' on 26th September 2018. *Lectiones Iuridicae* 23. Iurisperitus, Szeged, 2019. http://acta.bibl.u-szeged.hu/68980/1/lectiones_iuridicae_023.pdf
27. Recent Challenges of Public Administration 2: Papers Presented at the conference of '2nd Contemporary Issues of Public Administration' on 20th September 2017. *Lectiones Iuridicae* 20. Iurisperitus, Szeged, 2018. http://acta.bibl.u-szeged.hu/68979/1/lectiones_iuridicae_020.pdf
28. Recent Challenges of Public Administration. Papers presented at the conference of 'Contemporary Issues of Public Administration' on 26th April 2017. *Lectiones Iuridicae* 19. Iurisperitus, Szeged, 2017. http://acta.bibl.u-szeged.hu/68978/1/lectiones_iuridicae_019.pdf

2.3. Recenzió

29. *Integrity of Administrative Law: Polish Perspective* (ed. by Jan Zimmermann) *Jogelméleti Szemle*, 20 (1) 2020. pp. 256-257. http://jesz.ajk.elte.hu/2020_1.pdf

3. TANULMÁNY, CIKK

3.1. Magyar nyelvű tanulmányok

30. *Az Európai Unió Bíróságának Torubarov-ügyben hozott döntése.* (társszerző: Siket Judit) *Jogesetek Magyarázata (JeMa)*, 11 (3-4.) 2020. pp. 53-61.
31. *Az EU ideiglenes úti okmánya: a reformfolyamat alapjogi megközelítésből.* *Közjogi Szemle* 12 (3) 2019. pp. 10-20.
32. *Az EU ideiglenes úti okmányának helye az EU konzuli védelmi politikájában.* *Közjogi Szemle* 12 (2) 2019. pp. 7-14.
33. *A konzuli védelem európai közigazgatási szervezete.* *Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga*, (7) 1. 2018. pp. 49-65. <https://ojs.lib.unideb.hu/profuturo/article/view/4542/4332>

34. *Az EU konzuli védelmi politikája a jó közigazgatás szemszögéből.* Közjogi Szemle, 11 (1) 2018. pp. 25-31.
35. *Konzuli hatósági együttműködések az Európai Unió égisze alatt.* Eljárásjogi Szemle, 2 (2) 2017. pp. 22-29.
<http://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/konzuli-hatosagi-egyuttmukodesek-az-europai-unio-egisze-alatt/>
36. *Az általános konzuli hatósági együttműködések elméleti kérdései.* Eljárásjogi Szemle, 2(1) 2017. pp. 33-42. <http://eljarasjog.hu/2017-evfolyam/az-altalanos-konzuli-hatosagi-egyuttmukodesek-elméleti-kerdesei1/>
37. *Az EU hatása a konzuli igazgatásra.* Közjogi Szemle, 10 (1) pp. 25-34.
38. *Az európai közigazgatási eljárási jog kodifikációja és a hatóságok együttműködése: Mérőföldkő az európai közigazgatás szabályozásában?* Eljárásjogi Szemle, 1 (2) 2016. pp. 14-23. <http://eljarasjog.hu/2016-evfolyam/az-europai-kozigazgatasi-eljarasi-jog-kodifikacioja-es-a-hatosagok-egyuttmukodesei/>
39. *Az Európai Bíróság ítélete az adatvédelmi ombudsman tisztségének megszüntetéséről. A független felügyelő hatóság kérdése.* Jogesetek Magyarázata (JeMa), (6) 3. 2015. pp. 69-74.
40. *Közigazgatási hatóságok együttműködési hálózatai és a jövő nagy kérdései.* Közjogi Szemle, 9 (1) 2016. pp. 13-18.
41. *Fejezetek az EU magyar közigazgatásra gyakorolt hatásából: Hogyan legyen egy köz-igazgatási szerv független?* Közjogi Szemle, 7 (4) 2014. pp. 12-19.
42. *Hajóroncsmentés mint beruházás. Egy ICSID-döntés alapvető hatása két jogterületen.* Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga, 3 (2) 2013. pp. 101-110. <https://ojs.lib.unideb.hu/profuturo/article/view/5510/5169>
43. *Orosz hadihajók az Arktiszon avagy nihil novi sub sole?* Közjogi Szemle, 6 (4) 2013. pp. 27-34.
44. *Grotius és a mare liberum koncepciója.* Jogtörténeti Szemle, 2012/3, pp. 1-10. http://jogineprajz.hu/wp-content/uploads/2013/03/2012_3.pdf
45. *Az emberiség közös örökségének koncepciója a XXI. században* (társszerző: Mihálka György) Közjogi Szemle, (6) 3, 2013. pp. 15-22.
46. *A hajóroncsok nemzetközi jogi helyzete.* Miskolci Jogi Szemle, 8 (1) 2013. pp. 52-67. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201301/6_csatloserzsebet.pdf
47. *A Titanic jogi helyzete.* Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga, 2 (2) 2012. pp. 8-18. http://profuturo.lib.unideb.hu/index.php?oldal=cikkadatok&folyoirat_szam=2&cikk_id=244

48. *A római kor és a középkor tengerjoga*. De iurisprudencia et de iure publico, 6 (3) évfolyam, 2012. http://www.dieip.hu/2012_2_01.pdf
49. *A szuverenitás gyakorlásának nemzetközi közjogban felmerült problémái az Antarktiszon*. Iustum Aequum Salutare, 8 (1) 2012. pp. 117–132. <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20121sz/08.pdf>
50. *Az Antarktisz nemzetközi jogi helyzete a XXI. században*. Miskolci Jogi Szemle, 8 (1) 2012/1. pp. 47–69. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/201201/7_csatloswerzsebet.pdf
51. *Környezetvédelmi rezsim az Arktiszon*. Jogelméleti Szemle, 13 (3) 2012. <http://jesz.ajk.elte.hu/csatlos50.pdf>

3.2. Idegen nyelvű tanulmányok

3.2.1. Magyarországon megjelent idegen nyelvű tanulmányok

52. *Remarks on the Reasoning: The Morals of a Hungarian Expulsion Decision in Times of Pandemic*. Central European Public Administration Review (CEPAR) 19 (2021) 1 pp. 181–197. <http://cepar.fu.uni-lj.si/index.php/CEPAR/article/view/497>
53. *The EU ETD Directive and the Development of EU Administrative Procedural Law. Theoretical Remarks*. Jogelméleti Szemle, 22 (1) 2021. pp. 2–14. http://jesz.ajk.elte.hu/2021_1.pdf
54. *Europeanisation of Consular Protection for EU Citizens in Third States*. Jogelméleti Szemle, 18 (2) 2017. pp. 13–23. http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/11779/1/2017_2_tartalomj.pdf
55. *Perspectives of the Cooperation of National Administrative Authorities in the EU*. Jogelméleti Szemle, 17 (3) 2016. pp. 45–55.
56. *The Red Star Story and the ECtHR in the Hungarian Legal Practice*. Jogelméleti Szemle 15 (4) 2014. pp. 2–11. http://jesz.ajk.elte.hu/2014_4.pdf
57. *Judicial Dialogue or National Monologue? – the International Law and Hungarian Courts*. ELTE Law Journal, 1 (1) 2013. (társszerző: Chronowski Nóra) pp. 7–28. <https://eltelawjournal.hu/judicial-dialogue-or-national-monologue-the-international-law-and-hungarian-courts/>

3.2.2. Külföldön megjelent idegen nyelvű tanulmányok

58. *Remarks on the Reasoning: The Morals of a Hungarian Expulsion Decision in Times of Pandemic*. Central European Public Administration Review (CEPAR) 19 (2021) pp. 181–197.
59. *The EU's Consular Protection Policy from the Administrative Law Perspective*. Central European Public Administration Review (CEPAR) 18 (2020) 1 pp. 185-202. <http://uprava.fu.uni-lj.si/index.php/CEPAR/article/view/457>
60. *Rule of Law and the European Administration of Consular Protection*. In: NISPAcee (szerk.): *From Policy Design to Policy Practice: e-Proceedings of the 27th NISPAcee Annual Conference*; Bratislava, Szlovákia: NISPAcee Press, 2019. Paper: 176. https://www.nispa.org/files/conferences/2019/e-proceedings/system_files/papers/rule-of-law-csatlos.pdf
61. *EUETD: Towards a New Chapter in EU Citizens' Rights and a Better Administrative Cooperation*. International Law Review, 10 (2) 2019. pp. 60-81. http://www.internationallawreview.eu/fisiere/pdf/Erzsebet-Csatlos-Law_Review_2_2019-7.pdf
62. *Public Administrative Law in a Globalized Concept: Legal Nature of the Collaboration of the EU and the Basel Committee*. Journal of International Economic Law, 22 (2) 2019. pp. 229–245. https://econpapers.repec.org/article/oupjiclw/v_3a22_3ay_3a2019_3ai_3a2_3ap_3a229-245..htm
63. *The European Competition Network in the European Administrative System: Theoretical Concerns*. Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies (YARS), 11 (17) 2018. pp. 53-74. http://www.yars.wz.uw.edu.pl/yars2018_11_17/53.pdf
64. *Consular Cooperation of EU Member States in a Fundamental Rights Approach*. Marmara Journal of European Studies, 26 (2) 2018. pp. 1-23.
65. *Consular Cooperation in Third States: Some Aspects concerning Europeanisation of Foreign Service for EU Citizens*. Bratislava Law Review, (1) 1 2017. pp. 71-83. <https://blr.flaw.uniba.sk/index.php/BLR/article/view/57>
66. *European Administration of the Danube in Hungary*. Acta Iuris Stetinensis, 13 (1) 2016. pp. 55-78. <https://wnus.edu.pl/ais/pl/issue/172/article/2440/>
67. *Application of International Law as an Instrument of Interpretation. Hungary. Practice of the Constitutional Court and Ordinary Courts in a Comparative Approach*. In: Artilla Badó, D.W. Belling, János Bóka, Péter Mezei (szerk.): *Acta Iuridica Universitatis Potsdamiensis*, 2014, pp. 127-142. <http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/7049/8/2961433.pdf>

4. TANKÖNYV, FELSŐOKTATÁSI JEGYZET

4.1. Önálló tankönyv

68. *Európai közigazgatás*. E-könyv; Iurisperitus, Szeged, 2021. http://eta.bibl.u-szeged.hu/5642/1/Csatl%C3%B3s_E_TANK%C3%96NYV_Europai_kozigazgatas_2021.pdf

4.2. Tankönyv-fejezet

69. *A közigazgatási eljárásról igazságügyi szakértőknek*. In: Szakály Zsuzsa (szerk.): Igazságügyi szakértők első jogi képzése. Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Budapest, p. 130-167. első kiadás: 2017; második kiadás: 2018. harmadik kiadás 2021.

4.3. Jegyzet

70. *Közigazgatási eljárásjog gyakorlat*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, [társszerző: Siket Judit] első kiadás: 2016; második kiadás: 2018; harmadik kiadás 2020
71. *Közigazgatási jog gyakorlat*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, [társszerző: Siket Judit] első kiadás: 2016 második kiadás: 2018; harmadik kiadás: 2021

5. E-TANANYAG

72. *European Administration*. In: SZTE Elektronikus Tananyag Archívum. <http://eta.bibl.u-szeged.hu/3505/> [EFOP 3.6.2.]

73. *Contemporary Issues of Public Administration*. Globalisation c. angol nyelvű kurzusomhoz készült, teljes kurzust lefedő e-tananyag: SZTE Elektronikus Tananyag Archívum: <http://eta.bibl.u-szeged.hu/5570/>
74. *Writing a paper: basic studies*. (2021) PhD-kurzushoz. SZTE Elektronikus Tananyag Archívum: <http://eta.bibl.u-szeged.hu/5579/>
75. *Közjogi, közigazgatási alapismeretek*. E-tananyag jogi szakokleveles gazdasági szakember képzéshez. Társszerző: Siket Judit [IM-KOP projekt 2020-2021]

6. EGYÉB

Oxford Reports on International Law in Domestic Courts: Elérhetőség: <http://opil.ouplaw.com/search?q=erzs%C3%A9bet+csatl%C3%B3s&rstab=other&sort=relevance> (a megtekintéshez előfizetés szükséges)

Az alábbi 3 jelentést készítettem:

1. Preliminary judicial review of Act on Procedures Concerning Certain Crimes Committed During the 1956 Revolution, President of Hungary, Preliminary judicial review, Case no 53/1993 (X 13), Official Gazette of Constitutional Court 1993 323-339, ILDC 2028 (HU 1993), 12th October 1993, Constitutional Court
2. Members of Parliament, Constitutional complaint procedure, Case No 1/2011 (I 14), ILDC 1904 (HU 2011), (2011) Official Gazette of Constitutional Court 3, 10th January 2011, Constitutional Court
3. President of Hungary, Judicial review, Case no 1/2013 (I 7), Official Gazette of Constitutional Court 2013 p 50-87, ILDC 1962 (HU 2013), 4th January 2013, Constitutional Court

III. ELŐADÁSOK ÉS KÜLFÖLDI VENDÉGOKTATÁSOK 2012-TŐL

1. 2021.06.17. Harmonization of Serbian and Hungarian (Domestic) Law with the European Union Law and Cross-Border Cooperation – The eighth meeting of researchers within the project, Szeged, angol nyelvű előadás: *'Administration of Consular Protection in Times of COVID-19: Bringing Stranded EU Citizens Home'*.
2. 2020.12.10. Public Administration and Administrative Litigation. Current issues and perspectives. conference, international section of 'Public Administration. Current Issues and Perspectives', Facultatea de Drept, Universitatea din Oradea, Románia, online konferencia, Szeged. angol nyelvű előadás: *'Effective Judicial Remedy of Authority Decision: Are There Any Exemptions During a Pandemic?'*
3. 2020.11.27. Recent Developments in Administrative Procedural Law. Università degli studi di Verona, Olaszország, Webinar, 2020, angol előadás: *'Procedural Law Regulation in Hungary. Generalisation v. applicability?'*
4. 2020.11.06-07. West University of Timișoara Faculty of Law International Biennial Conference, 13th Edition, Temesvár, Románia; online konferencia, angol nyelvű előadás: *'The Bermuda Triangle of Expulsion, Reasoning of Decision and Effective Legal Remedy in the Hungarian Legal Practice.'*
5. 2019.11.27-29. Università degli studi di Verona, Olaszország, angol nyelvű vendégoktatás: *'European Administration of Consular Protection'*.
6. 2019.10.05. Public Administration in a Democratic Society: Thirty Years of Democratic Transition in Europe. Zagreb University – IPSA/AISP – IIAS/IISA; 3-6 October 2019, Dubrovnik, Horvátország angol nyelvű előadás *'Networking European Administration'*.
7. 2019.04.23-26. Arel University, Faculty of Law, Isztambul, Törökország, angol nyelvű vendégoktatás: *'Introduction to European Administration Throught the European Consular Protection Policy'*.
8. 2019.04.01-05. 1st International Week of the University of Córdoba, Universidad de Córdoba, Spanyolország, angol nyelvű oktatás: *'European Administration of Consular Protection in Third States'*.
9. 2018.11.23. 5th Annual International Conference Law and Administrative Justice from an Interdisciplinary Perspective, 23rd-25th November, 2018, Bucharest, Romania; angol nyelvű előadás: *'Towards a New Chapter in EU Citizens' Rights and a Better Administrative Cooperation'*.

10. 2018. 11.09-10. Università degli studi di Verona, Olaszország, Erasmus oktatói mobilitás, angol nyelvű vendégoktatás: '*European Administration of Consular Protection*'.
11. 2018.10.17. 1st Seminar of Theory and Economics of Law, University of Administration and Law, Szczecin, Lengyelország; angol nyelvű előadás: '*Emergency Travel Document – New Stage in the European Administration of Consular Protection Great Expectations – great development?*'
12. 2018.09.26. 3rd Contemporary Issues of Public Administration, SZTE ÁJTK, Szeged; angol nyelvű előadás: '*Consular Protection of EU Citizens in Third States: Variety is Delighting?*'
13. 2018.05.08. First Gaetano Filangieri Conference on Freedom of Commerce – Recent developments in EU Competition Law, Università degli studi di Napoli, Nápoly; angol nyelvű előadás: '*Administrative Cooperation in Competition Law: ECN as a model for all?*'
14. 2018.02.16. Università degli studi di Verona, BRILLE project; angol nyelvű előadás: '*Legal Nature of the Collaboration of the EU and the Basel Committee in the World of Public Administration*'.
15. 2017.12.12. „Harmonisation of Serbian and Hungarian (domestic) Law with the European Union Law and Cross-Border Cooperation” Novi Sad; angol nyelvű előadás: '*Administrative procedures and EU Law: Consular Protection Procedure in a European Way*'.
16. 2017.11.15. International Scientific Conference „Decentralization and centralization – contemporary dimension” Uniwersytet Łódzki, Wydział Prawa i Administracji, Łódź, Lengyelország; angol nyelvű előadás: '*Centralisation and Decentralisation Questions in the European Administrative Space: the Special Case of Consular Protection in Third States*'.
17. 2017.11.09. “Days of EU Law” Effects of EU law on national legislation, Széchenyi István University, Faculty of Law and Political Sciences, Centre for European Studies 08-10th November 2017, Győr; angol nyelvű előadás: '*EU Law Influence on National Administrative Law to Protect EU Citizens Abroad. Harmonisation via Fundamental Rights Protection and Cooperation Rules*'.
18. 2017.11.02.-04. Università degli studi di Verona, Erasmus oktatói mobilitás az Emergency Governance mesterképzésen; angol nyelvű kurzus: '*Consular Protection Policy of the EU with Special View on Case of Crisis*'.
19. 2017.09.20. 2nd Contemporary Issues of Public Administration nemzetközi konferencia, SZTE ÁJTK, Szeged; angol nyelvű előadás: '*Vertical Cooperation of Consular Authorities in Consular Protection in Third States*'.

20. 2017.05.28.-06.02., Latvijas Universitāte Juridiskā fakultāte, Rīga, angol nyelvű oktatás: *‘European administrative cooperation’*.
21. 2017.04.26. Contemporary Issues of Public Administration nemzetközi konferencia, SZTE ÁJTK, Szeged; angol nyelvű előadás: *‘Consular Protection Policy of the EU in the View of Good Administration’*.
22. 2017.02.20-26. Università degli studi di Verona, Erasmus oktatói mobilitás; angol nyelvű előadás, oktatás: *‘European Administration’*.
23. 2016.11.02. Marmara Üniversitesi, Hukuk Facultesi, Contemporary Issues in EU Law and Integration c. konferencia; angol nyelvű előadás: *‘Consular Cooperation of EU Member States in a Fundamental Rights Approach’*.
24. 2016.10.29-11.04. Marmara Üniversitesi, Hukuk Facultesi; Erasmus oktatói mobilitás, angol nyelvű oktatás: *‘A Brief Introduction to European Administration’*.
25. 2016.06.14. 4th Annual International Conference on International Studies, Athens Institute for Education and Research, Görögország; angol nyelvű előadás: *‘Cooperation of National Administrative Authorities and the ReNeual Model Rules: Questions with and without Answers’*.
26. 2015.10.05-09. University of Szczecin, Faculty of Law and Administration (Uniwersytet Szczeciński), Lengyelország;
 - angol nyelvű előadás workshop előadás: *‘Multi-Level Governance of Rivers: Administrative Affairs of the Danube’*;
 - angol nyelvű oktatás: *‘Introduction to European Administration’*.
27. 2015.05.21-31. Kocaeli University Faculty of Law (Kocaeli Üniversitesi Hukuk Facultesi) Erasmus oktatói mobilitás; angol nyelvű előadások:
 - *‘Legal Status of EU in International Law and Administration of its External Affairs’*;
 - *‘EU in Nutshells: Administating the Area of Freedom, Security and Justice’*.
28. 2015.04. Harmonisation of Serbian and Hungarian (domestic) law with the European Union and Cross-Border Cooperation c. konferencia, University of Novi Sad, Novi Sad (Szerbia); angol nyelvű előadás: *‘Effect of EU Law on National Administration with a New Wave of Fundamental Rights Protection’*.
29. 2014.06.10-16. University of Łódź, Faculty of Law and Administration, Erasmus oktatói mobilitás; Erasmus oktatói mobilitás, angol nyelvű workshop PhD-hallgatók számára: *‘Empirical Research of International Law in Domestic Judicial Practice: the Hungarian Experiences’*.

30. 2013.05.24. International Conference for the 10th Anniversary of the Institute of Comparative Law, SZTE ÁJTK; angol nyelvű előadás: *'Application of International Law as an Instrument of Interpretation in Hungary. Practice of the Constitutional Court and Ordinary Courts in a Comparative Approach'*.
31. 2013.04.05-06. EUROCORES Programme /ECRP 10/VI "European Collaborative Research Projects International Law through the National Prism: the Impact of Judicial Dialogue" c. projekt konferenciája, Lódz, Lengyelország; angol nyelvű előadások:
 - *'Legal Basis for the Application of Customary International Law and Reference to the Decisions of International and Foreign Courts'*;
 - *'Application of Other Sources of International Law (General Principles of Law and Decisions of International Organizations) and Reference to the Decisions of International Courts and Foreign Courts'*;
 - *'Interpretation of Domestic Law and Reference to the Decisions of International Courts and Foreign Courts'*.
32. 2012.12.15. Harmonisation of Serbian and Hungarian (domestic) law with the European Union and Cross-Border Cooperation c. konferencia, University of Novi Sad, Novi Sad (Szerbia); angol nyelvű előadás: *'International Law in the Practice of the Hungarian Constitutional Court'*.
33. 2012.09.21-22. A nemzetközi környezetjog aktuális kihívásai. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc; magyar nyelvű előadás: *'Az emberiség közös örökségének koncepciója, mint környezetvédelmi eszköz a sarkvidékek példáján keresztül'*.
34. 2012.06.08-09. Állam és magánjog: Törekvések és eredmények az Európai Unió joga, a nemzetközi magánjog, polgári jog, és polgári eljárásjog keresztmetszetében; Magánjogot Oktatók Egyesülete; Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Budapest; Magyar nyelvű előadás címe: *'Hajóroncsok és a beruházás-védelem – A Diana-ügy lehetséges úttörő szerepe'*.
35. 2012.04.26-29. FiPoli '12|Kárpát-medencei Fiatal Politológusok Konferenciája, Magyar-szlovák két jó barát... Együttműködési lehetőségek Közép-Európában, Révkomárom – Pozsony (Szlovákia); magyar nyelvű előadás: *'A Súlyom-ügy és ami mögötte van'*.

IV. MTMT KÖZLEMÉNY ÉS IDÉZŐ ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZAT 2009-TŐL²

MTMT közlemény és idéző összefoglaló táblázat				
Csatlós Erzsébet adatai (2021.07.06)				
Közlemény típusok	Szám		Hivatkozások ¹	
Tudományos közlemények	Összes	Részletezve	Független	Összes
I. Tudományos folyóiratcikk	<u>49</u>	---	---	---
külföldi kiadású szakfolyóiratban idegen nyelven	---	<u>4</u>	<u>2</u>	<u>3</u>
külföldi kiadású szakfolyóiratban magyar nyelven	---	0	0	0
hazai kiadású szakfolyóiratban idegen nyelven	---	<u>11</u>	<u>25</u>	<u>33</u>
hazai kiadású szakfolyóiratban magyar nyelven	---	<u>34</u>	<u>28</u>	<u>46</u>
II. Könyvek	<u>7</u>	---	---	---
a) Könyv, szerzőként	<u>4</u>	---	---	---
idegen nyelvű	---	0	0	0
magyar nyelvű	---	<u>4</u>	<u>33</u>	<u>37</u>
b) Könyv, szerkesztőként ²	<u>3</u>	---	---	---
idegen nyelvű	---	<u>3</u>	---	---
magyar nyelvű	---	0	---	---
III. Könyvrészlet	<u>19</u>	---	---	---
idegen nyelvű	---	<u>11</u>	<u>3</u>	<u>6</u>
magyar nyelvű	---	<u>8</u>	<u>5</u>	<u>8</u>
IV. Konferenciaközlemény folyóiratban vagy konferenciakötetben	<u>10</u>	---	---	---
idegen nyelvű	---	<u>7</u>	<u>1</u>	<u>2</u>
magyar nyelvű	---	<u>3</u>	<u>1</u>	<u>1</u>
Közlemények összesen (I.-IV.)	<u>85</u>	---	<u>98</u>	<u>136</u>
Absztrakt ³	0	---	0	0
Kutatási adat	0	---	0	0
További tudományos művek ⁴	<u>14</u>	---	<u>4</u>	<u>6</u>
Összes tudományos közlemény	<u>99</u>	---	<u>102</u>	<u>142</u>
Hirsch index ⁵	<u>5</u>	---	---	---

2 Forrás: <https://m2.mtmt.hu/api/author/10026493/summary?labelLang=hun>

Oktatási művek	<u>7</u>	---	---	---
Felsőoktatási művek	<u>3</u>	---	---	---
Felsőoktatási tankönyv idegen nyelvű	---	0	0	0
Felsőoktatási tankönyv magyar nyelvű	---	<u>3</u>	0	0
Felsőoktatási tankönyv része idegen nyelven	---	0	0	0
Felsőoktatási tankönyv része magyar nyelven	---	0	0	0
Oktatási anyag	<u>4</u>	---	0	0
Olthalmi formák	0	---	0	0
Alkotás	0	---	0	0
Ismeretterjesztő művek	0	---	---	---
Folyóiratcikk		0	0	0
Könyvek	---	0	0	0
További ismeretterjesztő művek	---	0	0	0
Közérdekű vagy nem besorolt művek⁶	0	---	0	0
További közlemények⁷	<u>3</u>		<u>1</u>	<u>1</u>
Egyéb szerzőség⁸	0	---	0	0
Idézők szerkesztett művekre	---	---	0	0
Idézők disszertációban, egyéb típusban	---	---	<u>13</u>	<u>13</u>
Összes közlemény és összes idézőik	<u>109</u>	---	<u>116</u>	<u>156</u>
Megjegyzések				
A táblázat számai hivatkozások is. A számra kattintva a program listázza azokat a műveket, amelyeket a cellában összeszámlált.				
--- : Nem kitölthető cella				
¹ A hivatkozások a disszertáció és egyéb típusú idézők nélkül számolva. A disszertáció és egyéb típusú idézők összesítve a táblázat végén található.				
² Szerkesztőként nem részesedik a könyv idézéséből				
³ Csak a tudományos jellegű absztraktok.				
⁴ Minden további még el nem számolt tudományos mű (kivéve alkotás vagy olthalmi forma), ahol a szerző: szerző, szerkesztő, kritikai vagy forráskiadás készítője szerzőségű.				
⁵ A disszertációk és egyéb típusú idézők nélkül számolva. A sor értéke az "Összes tudományos közlemény" sor idézettségi adatait veszi alapul.				
⁶ Minden Közérdekű, Nem besorolt jellegű közlemény, ahol a szerző nem egyéb szerzőségű szerző.				
⁷ Ide értve minden olyan művet, mely a táblázat más, nevesített soraiban nem került összeszámlálásra.				
⁸ Minden olyan egyéb szerzőségű mű, ahol a szerző nem: szerző, szerkesztő, kritikai vagy forráskiadás készítője szerzőségű.				
2021. júl. 6. 9:00				